

Elokuvan ja arkkitehtuurin kytköksistä

Juhani Pallasmaa: *The Architecture of Image – Existential Space in Cinema*. Rakennustieto Oy, Helsinki 2001. 183 s.

Käytännön työtä tekevien arkkitehtien inspiraation lähteenä ei ehkä ensimmäiseksi tule ajatteleeksi elokuvaa. Arkkitehti ja kirjailija Juhani Pallasmaa osoittaa kuitenkin kirjassaan *The Architecture of Image – Existential Space in Cinema*, miten monenlaisia kiinnekohtia näiden kahden, elokuvan ja arkkitehtuurin, välillä vallitsee. Kyseessä on kuitenkin käytännön tasolla uudehko yhteenliittymä, sillä kirjoittajan mukaan musikin on abstraktisuudessaan perinteisesti ajateltu olevan taide-
muodoista arkkitehtuuria lähimpänä.

Arkkitehtuurin itserefleksivisyyden ja uusien suuntien etsimisen voi Pallasmaan mukaan havaita kasvaneen 1970-luvun lopusta lähtien. Syynä arkkitehtien intoon laajentaa horisonttiaan myös (muiden) taiteenlajien puolelle voidaan pitää arkkitehtuurin kriisiä, joka oli seurausta jonkinlaiselle yhtenäisyydelle rakentuvan modernistisen maailmankuvan romahdamisesta. Termi postmodernismi ei turhaan tullut käyttöön ensimmäiseksi arkkitehtuurin piirissä!

Arkkitehtuurin ja elokuvan yhteys rakentuu ennen kaikkea sen pohjalle, että ne molemmat luovat ja välittävät kuvia elämästä ja kulttuurista. Näin ne osallistuvat kulloisessakin ajassa ja paikassa elävien ihmisten

eksistentiaalisen tilan määrittelyyn. Sekä arkkitehtuuri että elokuva ovat ajan ja liikkeen taidemuotoja. Pallasmaa on kiinnostunut ennen kaikkea siitä, miten elokuvan katsoja luo elokuvallisen tilan mielessään ja mikä hänen tunnereaktionsa sen suhteen on. Hänen kirjansa käsittelee siis tilassa olemista, tilan *kokemista*, joka saa polttoaineensa elokuvan tilojen katsomisesta ja kuulemisesta.

Myös käytännön tasolla elokuvan ja arkkitehtuurin välillä on useita monimuotoisia kytköksiä: molemmissa valmiit teokset syntyvät monen eri alan ammattilaisten välisenä yhteistyönä samalla kun niissä vaikuttaa taustalla ”yhden luovan neron” perinne, *auteur*-ajattelu. Muun muassa saksalaisten ekspressionistien luomat hurjat lavastukset ja sci-fi-elokuvien psykedeeliset kaupunkinäkömät ovat vaikuttaneet voimakkaasti arkkitehtuurin kehittymiseen.

Toisaalta elokuvakaan ilmaisukieli ei olisi sama ilman todellisia, olemassaolevia rakennuksia, joissa elokuvat on kuvattu, tai lavastettuja sisätiloja, jotka on haluttu luoda representoimaan tiettyjä, kerronnan tai henkilöahmojen kannalta olennaisia asioita. Yksittäinen tapahtuma saa aivan erilaisen merkityksen elokuvassa riippuen siitä, missä se tapahtuu, puhumattakaan siitä, miten paljon tiettyjen tilojen liittäminen tietynlaisiin hahmoihin vaikuttaa henkilön ”hahmoutumiseen”.

Pallasmaa käsittelee kirjassaan viiden elokuvan suhdetta arkkitehtonisesti käsiteltävissä oleviin teemoihin. Hitchcockin *Köysi* (*Rope*, Yhdysvallat 1948) ja *Takaikkuna* (*Rear Window*, Yhdysvallat 1954), Tarkovskin *Nostalgia* (*Nostalghia*, Italia/

Neuvostoliitto 1983), Kubrickin *Hohto* (*The Shining*, Yhdysvallat 1980) ja Antonionin *Amatti: reporteri* (*Professione: Reporter*, Italia/Ranska/Espanja 1975) toimivat esimerkkeinä erilaisten mentaalisten tilojen luomisesta. Elokuvan ja arkkitehtuurin välisen suhteen – sellaisena kuin Pallasmaa sen ymmärtää – kannalta mielenkiintoisia elokuviahan on maailmassa vaikka kuinka, joten kirjoittajan on ollut pakko tehdä valintoja. Tällaisenaan raja on varsin onnistunut.

Elokuvien tilasuhteita analysoidaan monipuolisten teemojen kautta. *Takaikkunan* geometrisuus, joka purkautuu elokuvassa lähes yksinomaan sen päähenkilön silmin nähdyn tilakokemukseksi, rakentaa myös elokuvan juonta ja henkilöhahmoja. *Hohdon* labyrintti toimii moniulotteisena tilana, jossa tuttu ja turvallinen (Jack Torrance) lopullisesti transformoituu vieraaksi ja hirviömäiseksi. Myös muiden esimerkkien kautta tarjotaan eksistentiaalisen kokemuksen ”poetisoimista”.

Sinänsä ansiokasta elokuvien

tilallisuuksien analyysiä rasittaa kuitenkin liiallinen tukeutuminen elokuvien ohjaajiin, jotka käsitetään itsestään selvästi *auteureina*, sekä heidän näkemyksiinsä omista elokuvistaan. Pallasmaan kirja on esimerkki tutkimuksesta, jossa kirjoittaja rakentaa suhteensa ennen kaikkea elokuvaan itseensä. Tällöin kirjoittaja ei ota huomioon elokuvatekstien ympärille syntyneitä laajaa ja monipolvista tulkinta- ja analyysikirjallisuutta, saati sitten elokuvien synty- ja levityskonteksteja tai niiden vastaanottoa. Eksistentiaalisuus analyysiä hahmottavana tekijänä on mielenkiintoinen, mutta näkökulma olisi voinut monipuolistua, jos tilakokemuksia olisi käsitelty myös aktuaalisen kokijan ja tulkintakontekstin suhteen.

The Architecture of Image toimii mainiosti myös katselukirjana, sillä luonnollisesti sen kuvitukseen on panostettu paljon. Elokuvatutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoinen huomio on tosin se, että kaikki stillikuvat elokuvista ovat tv-ruudulta kirjoittajan itsensä ku-

vaamia! Kuvien suurennoksissa, jotka sinänsä ovat vaikuttavia, ruudun pikselisyys näkyy selvästi ja se häiritsee joidenkin kuvien katsomista. Kysymys voi toki olla myös tietoisesti tehokeinosta.

Jotain kommenttia elokuvan ”muodosta” olisi tosin odottanut; kuuluuhan ”tilallisuus” keskeisesti niihin tekijöihin, joiden ajatellaan muuttavan luonnettaan, kun elokuvaa katsotaan eri formaateissa. Kysymystä kuvanrajauksesta ja eri kopioversioiden erilaisuudesta ei nosteta esille. Käsiteltäessä elokuvallisia tilasuhteita myös katsomiskokemusten – valkokankaalta vai tv-ruudussa, vhs-videolta vai dvd:ltä – olettaisi kuuluvan itsestään selvästi osaksi analyysiä.

Kokonaisuutena *The Architecture of Image – Existential Space in Cinema* on kuitenkin tutustumisen arvoinen teos. Kirjaa lukiessa ja katsellessa tulee sellainen olo, että erittäin kiinnostavaan aiheeseen kannattaisi tutustua laajemminkin.

Tanja Sihvonen

LÄHIKUVA

Lähikuvan teemat ja deadlinet vuonna 2003

1/2003 Urheilu, toim. Juha Herkman ja Mervi Pantti, 15.11.2002

2/2003 Aivot, toim. Pasi Väliaho ja Jussi Parikka, 15.2.2003

3/2003 Suomalaisuus ja tunteet, toim. Mari Pajala ja Mervi Pantti, 15.5.

4/2003 Pelit ja pelikulttuurit, toim. Sonja Kangas ja Tanja Sihvonen, 1.9.

Lähikuvalle voi tarjota tieteellisiä artikkeleita sekä teemoihin liittyen että niiden ulkopuolelta, raportteja tai katsauksia audiovisuaalisen kulttuurin tutkimukseen liittyvistä konferensseista ja seminaareista sekä alan suomenkielisen ja kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden arvioita.

Yhteydenotot: Toimitussihteeri: Tanja Sihvonen. S-posti: tanja.sihvonen@utu.fi
Puh. (02) 333 5709.

Tilaa Lähikuvan vuosikerta 2003: 22 • . Tilaukset: marpaja@utu.fi. Fax (02) 2511 980.